

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
ประวัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นายปีหนะ ดำรงสิทธิธรรม

นายปีหนะ ดำรงสิทธิธรรม เกิดเมื่อ พ.ศ. 2474 ปัจจุบันอายุ 69 ปี บิดาชื่อนายพะแพด้ มารดาชื่อนางวานหรือ อยู่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 6 บ้านมอเกอร์ยาง ทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ภรรยาชื่อนางเปื้อพอ ดำรงสิทธิธรรม อาชีพทำไร่ ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวอื่นในหมู่บ้าน สภาพสมรสคู่

บุคลิกภาพ มีลักษณะท่าทางคล่องแคล่ว มนุษย์สัมพันธ์ และอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส รูปร่างสันทนต์ผิวคล้ำ การแต่งกาย นุ่งโสร่งทอ สีส้มพู่เข็ม เสื้อยืดมีปก มักจะใช้สีส้มพู่เข็ม และใช้ผ้าขาวม้าคาดศีรษะ

นายปีหนะ เกิดที่บ้านแม่อกฮู ตำบลวาลย์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ย้ายมาอยู่บ้านมอเกอร์ยาง เนื่องจากมาแต่งงานกับนางเปื้อพอ นายปีหนะ ได้รับเลือกให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2518 นายปีหนะ เป็นคนพูดจาคล่องแคล่ว ชอบช่วยเหลือชาวบ้านและยังเป็นหมอด่าแย่งทำคลอด จึงเป็นที่เคารพนับถือและเป็นที่ยกย่องของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีปัญหา จะเป็นผู้ที่คอยตัดสินชี้ขาดปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทุก ๆ คน ก็จะยอมรับ กิจวัตรประจำวันในแต่ละวันจะไปดูไร่นาไปเที่ยวหาลูกและร่วมงานประเพณีในหมู่บ้าน และหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงข้างเคียง

นายปีหนะ มีบุตรจำนวน 6 คน ส่งเรียนหนังสือจำนวน 5 คน คนโตไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะอยู่ช่วยงานบ้าน นายปีหนะ จะส่งเสริมให้ลูกได้เรียนหนังสือ แม้สมัยก่อน จะหาสถานที่เรียนได้ยากลำบากและไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน แต่ด้วยมีมุมมองว่าต้องการให้ลูก ๆ ได้เรียนรู้ภาษาไทยจะได้ทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคมนอกหมู่บ้าน ทำให้ลูก ๆ ได้เรียนหนังสือ ปัจจุบันลูกชายทั้ง 2 คน เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่บ้านมอเกอร์ยางและบ้านผาจะเจือ ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ ส่วนลูกผู้หญิงเป็นครูช่วยสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านมอเกอร์ยาง และอีก 1 คน มีอาชีพค้าขาย

นายพะแปะณี -

นายพะแปะณี - อายุ 64 ปี เป็นหมอพื้นบ้านที่ชาวบ้านมอเกอ์ขางรู้จักและให้ความนับถือ สถานภาพสมรสคู่ โดยแต่งงานกับนางมีง้า ปัจจุบันไม่มีบุตรด้วยกันเนื่องจากเมื่อคลอดบุตรออกมาแล้วจะเสียชีวิตหมด ทำให้ไม่มีบุตรด้วยกัน บุคลิกภาพเป็นคนขี้มั้งแฉ่มใสดี รูปร่างสูงผอม ผิวขาว นุ่งโสร่ง ใส่เสื้อยืดทั่วไป นายพะแปะณี เริ่มมีอาชีพเป็นหมอพื้นบ้านเนื่องจากบิดาเป็นหมอพื้นบ้านแล้วถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆให้เช่นการดูเมือ การเรียกขวัญ ทำน้ำมันต์ต่างๆ การเป่าคาถา เนื่องจากไม่มีบุตรจึงไม่มีผู้สืบทอดวิชากรเป็นหมอพื้นบ้าน ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรเนื่องจากอายุมากแล้ว นอกจากเป็นหมอพื้นบ้าน มีรายได้จากการเป็นหมอพื้นบ้านแต่ไม่มากเนื่องจากค่ารักษาเรียกเก็บตามธรรมเนียมเป็นเงินค่าขันครู ซึ่งมีตั้งแต่ 1 บาท - 170 บาท การรักษาก็เป็นไปเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน แต่ละวันก็จะมีคนมาเยี่ยมเยียนและขอความช่วยเหลือให้ดูแลรักษาสุขภาพเฉลี่ยวันละ 1 คน ในด้านความเป็นอยู่จะมีชาวบ้านที่นับถือทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน รวมทั้งญาติพี่น้องมาให้ความช่วยเหลือ ทำให้ถึงแม้ไม่มีบุตรแต่ก็มีชีวิตที่ไม่เจ็บเหงา

นายน้อย -

นายน้อย อายุ 71 ปี ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม นายน้อย เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านมอเกอ์ยาง หลังจากดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านได้ 7 ปีก็เกษียณอายุ ภายหลังพ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านนายน้อยก็เริ่มมีสุขภาพไม่ค่อยดี เคยได้รับการผ่าตัดนิ้วในไต และผ่าตัดต่อกระดูกที่ตา ทำให้ภายหลังไม่ค่อยมีชาวบ้านมาขอคำปรึกษามากนัก แต่ก็เป็นที่เคารพของชาวบ้านในหมู่บ้าน บุคลิกภาพมีลักษณะตรงไปตรงมา มนุษยสัมพันธ์ดี รูปร่างเล็ก ผิวดำแดง การแต่งกายนุ่งโสร่งทอสีแดงเข้มและสีชมพูเข้ม ใส่เสื้อยืดมีปก กิจวัตรประจำวันส่วนใหญ่จะอยู่แต่ในบ้าน แต่ก็จะเดินทางไปอาศัยอยู่กับลูกสาวที่บ้านขากระเจือบางเป็นครั้งคราว โดยเฉลี่ยครั้งละประมาณ 10 วัน นายน้อยสมรสกับนางพิวา มีบุตรด้วยกัน 6 คน โดยบุตรสาวคนแรกแต่งงานแล้ว มีบุตร 4 คน บุตรชายคนที่สอง(ปัจจุบันดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน) แต่งงานแล้ว มีบุตร 5 คน บุตรสาวคนที่ 3 สถานภาพสมรสหม้าย มีบุตร 3 คน บุตรชายคนที่ 4 แต่งงานแล้วยังไม่มีบุตร บุตรชายคนที่ 5 ปัจจุบันอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาอยู่ที่สำนักสงฆ์บ้านมอเกอ์ยาง และบุตรสาวคนสุดท้าย แต่งงานแล้ว มีบุตร 4 คน บุตรคนแรกถึงคนที่สี่ จะอาศัยอยู่บริเวณเดียวกัน ยกเว้นคนสุดท้ายที่ย้ายไปอยู่กับสามีที่บ้านขากระเจือ

นายดิเรก กิริฉิรกุล

นายดิเรก กิริฉิรกุล อายุ 46 ปี อาชีพ ผู้ใหญ่บ้าน และประกอบอาชีพทำไร่ สถานภาพ สมรสคู่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นที่นับถือของลูกบ้าน รวมไปถึงผู้อพยพในศูนย์อพยพ เมื่อมีปัญหา มักมาขอความช่วยเหลือให้ติดต่อกับทางราชการ ฐานะค่อนข้างดี บุคลิกภาพมีลักษณะเฉียบๆ เรียบร้อยใจเย็น มนุษย์สัมพันธ์ดี รูปร่างสูงประมาณ 170 เซนติเมตร ผิวคล้ำ การแต่งกายแต่งกายตามสากล คือนุ่งกางเกงแทนการนุ่งโสร่ง และใส่เสื้อเชิ้ต ได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2522 และเมื่อผู้ใหญ่บ้านเกษียณจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 จนถึงปัจจุบัน กิจวัตรประจำวัน จะเข้าไปทำไร่ทำนาเกือบทุกวันกับลูกน้อง นอกจากชาวบ้านมีปัญหาเดือดร้อนขอให้ไปติดต่อกับทางราชการ ก็จะงคไปไร่ไปนา นายดิเรก สมรสกับ นางคำแดง มีบุตรด้วยกัน 5 คน ทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับ และได้ส่งบุตรให้เรียนต่อในระดับมัธยม แต่บุตรบางคนไม่ยอมเรียนต่อจึงออกมาช่วยงานทำไร่ โดยบุตรชายคนโตไปช่วยราชการทหาร บุตรชายคนที่สองช่วยทำไร่ บุตรสาวคนที่สามเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ส่วนบุตรชายคนที่ 4 และคนสุดท้ายส่งไปเรียนที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก ในระดับประถมศึกษา

ภาคผนวก ข.

แนวคำถามในการศึกษา

แนวคำถามซึ่งในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มหมอพื้นบ้าน การสนทนาในกลุ่มผู้ป่วยที่เฝ้ารับการรักษาจากหมอพื้นบ้าน และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในผู้นำหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีดังนี้คือ

คำถามในส่วนข้อมูลบริบทชุมชน จากการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ

1. ลักษณะทางกายภาพของชุมชน : ที่ตั้ง ขนาดของพื้นที่ อาณาเขตติดต่อ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ สถานที่สำคัญ และลักษณะที่อยู่อาศัย
2. ลักษณะประชากร : แยกตามเพศ อายุ
3. ประวัติชุมชน
4. วงจรชีวิต ประเพณีพิธีกรรมในรอบหนึ่งปี
5. ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชน
  - ระบบครอบครัวเครือญาติ
  - ระบบเศรษฐกิจ : อาชีพ รายได้ต่อปี ระบบการผลิตทางการเกษตร
  - การเมืองการปกครอง : ผู้นำแบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ
  - ระบบการศึกษาและจัดเกล้าทางสังคม : ระบบการศึกษาแบบเป็นทางการ ระบบการศึกษาไม่เป็นทางการ
  - ระบบศาสนาและความเชื่อ : การนับถือศาสนา ความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ
  - ระบบการแพทย์สาธารณสุข : ในอดีตและปัจจุบัน
  - ระบบการคมนาคมและการสื่อสาร
  - ระบบนันทนาการ

แนวคำถามแบบเจาะลึกในหมอพื้นบ้าน

1. โรคที่ให้การรักษามีลักษณะใดบ้าง
2. โรคที่ผู้ป่วยมารักษาเกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง
3. การรักษาโรคผู้ป่วยที่มาใช้บริการรักษามีวิธีอย่างไรบ้าง สถานที่รักษา

4. ขั้นตอนการรักษาโรคต้องทำอะไรบ้าง
5. ความถี่ที่ให้การรักษา / ผลการรักษา
6. เป็นหมอพื้นบ้านได้อย่างไร

แนวคำถามในการสนทนากลุ่มผู้ป่วยที่เคยรับการรักษาจากหมอพื้นบ้าน

1. วิถีชีวิตในอดีตถึงปัจจุบัน โดยเน้นการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชน
2. ใครเป็นผู้มีบทบาทตัดสินใจในด้านการรักษาว่าจะรักษาวิธีใด / ที่ไหน / เมื่อใด / อย่างไร / ทำไม
3. ความสัมพันธ์กับหมอพื้นบ้าน
4. เคยรับการรักษาจากหมอพื้นบ้านหรือไม่ / ทำไม / โรคที่รักษา / ผลการรักษา
5. โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับตนเอง / ญาติ มีสาเหตุจากอะไรบ้าง
6. ปัจจัยในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีการแพทย์พื้นบ้าน โดยถามข้อมูลในส่วนวัฒนธรรมชุมชน ทั้งด้านระบบสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความเชื่อ การคมนาคม เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือทางการแพทย์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีการแพทย์พื้นบ้าน รวมทั้งทัศนคติในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีการแพทย์พื้นบ้าน

การสังเกตโดยตรง

การสังเกตยึดองค์ประกอบของการสังเกต 3 ประการ คือ สถานที่ บุคคล กิจกรรม โดยสังเกตดังนี้

1. วิธีการดำเนินชีวิต
2. ลักษณะบ้านเรือน ความเป็นอยู่
3. ความเชื่อ
4. กิจกรรม พิธีกรรมของหมู่บ้าน

ภาคผนวก ค.

คำศัพท์ภาษากระเหรี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

กิน	ภาษากระเหรี่ยงคือ	อ้อ
กินน้ำมันต์	"	อ้อทีอู
การดูเมื่อ	"	กะล่าก่าตะ
การดูเมื่อโดยใช้กระดูกไก่คู่	"	ก่าด้าชอคี
การดูเมื่อโดยการหักตอก	"	ก่าเซเด
การเจ็บป่วยที่เกิดจากร่างกายผู้ป่วยเอง	"	ละจ้ำด้าชา
การทำผิดต่อญาติ	"	ด้าอ้อหล่อ
ขวัญไม่อยู่กับตัว	"	ด้าหล่อลุยตะหล่า
เคราะห์กรรม	"	ด้าเดบะ
เคราะห์ไม่ดี	"	ปู้ตะเกรบะ/ คจตะเกรบะ
จุดเทียนต่อชะตา	"	ตะล่าโทปะเน
ตั้งขันครู	"	ด้าเต็คอ
ถูกผีโป่งทำ	"	ด้ามือค่า เลอมอ
ทำคลอดโดยหมอด้าแย	"	ปะสะเปอก่า หม่าอูแพะปะเปอก่า
ท้องเสีย	"	เฮ็ลลู่
น้ำมันต์	"	ทีอู
ปวดหลัง	"	เคลอกลีชา
ปวดเมื่อยตามตัว	"	โลชา
เป่าเวทมนต์คาถา	"	ด้าอู
ผัดเดือน	"	ชู้ยกะหม่า
ผีเข้าสิงร่างกาย	"	ด้าอยู่
ผีบ้าน ผีเรือน	"	ด้ามี่กร้า เลอฮักู
ผีฝายน้ำ	"	ด้ามี่กร้า เลอฮักู
ผีต้นข้าว	"	กี้ยี่อ้อจื่อ โทบี่ค๊ะ
ผีป่า	"	ด้าंना
ภูตผีปีศาจ	"	ด้ามี่กร้า
ไม้สบาย	"	อ้อตะชู้บ่า

ไม่ประพฤติตามประเพณี	"	คำจู้ณา คำเล่อญาปะ
เรียกขวัญ	ภาษากระเหรี่ยงคือ	ญ่อกะล่า
เรียกขวัญทั้งครอบครัว	"	ทีโพ๊ะจ้อ
รับขันตั้ง	"	เพ่อเซอ คำเต้อคอ
เลี้ยงผี	"	ลือต้า
วิญญาณบรรพบุรุษ	"	พื่อพีตำมีกร้า
สิ่งศักดิ์สิทธิ์	"	ต้าที ต้าคอ
สามี	"	อะว่า
เสียบขวัญ	"	กะลาหะ
อยู่เดือน	"	โอ้เมติ
อยู่ไฟ	"	โอ๊ะมิอูติ
อัมพาด	"	หล่อเบล

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวทัศนีย์ ฉิมสุด
วัน เดือน ปี เกิด	5 มกราคม 2511
ประวัติการศึกษา	- พ.ศ. 2538 ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์และผดุงครรภ์ชั้นสูง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนจังหวัดพะเยา - พ.ศ. 2538 สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ประวัติการทำงาน	- พ.ศ. 2531 ตำแหน่งพยาบาลเทคนิค 2 โรงพยาบาลพบพระ - พ.ศ. 2538 ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 4 โรงพยาบาลพบพระ - พ.ศ. 2539 - ปัจจุบัน ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 5 โรงพยาบาลพบพระ